IRENICUM,

In quo

Casus Conscientiæ præcipui, de viis quærendæ & constituendæ inter Ecclesias Evangelicas Religiosæ Pacis,

breviter

proponuntur & deciduntur:

Ad

Exploranda super iis piè Doctorum Judicia:

Vel ad

Obtinendum super eorum decisione Eorundem Consensum.

LIBRARY
OF THE
THEOLOGICAL SEMINARY
NEW YORK

LONDINI,

Impensis *Richardi Vodenothe*, in vico vulgo vocato *Leaden Hall Street*,

M DC LIV.

PROBLEMATA

De

PACIS ECCLESIASTICAE CONSILIIS CAPESSENDIS,

Inter Ecclesias Evangelicas,
propositapiè Doctis.

Ut Conscientiæ quibusdam casibus decisis, Concordiæ formandæ firmandæque ratio Pacificis innotescat.

Ad Rom. 12. 18. { *Si fieri possit* / *quantum in vobis est* } *Cum omnibus hominibus pacem colite.*

UT Præfationis loco tribus verbis de scopo subjectóque Problematum Eirenæum nostrum moneamus: Sciendum est Pacis Ecclesiasticæ vocabulo nos intelligere: vel Inducias seu cessationem à Schismaticis controversiis, vel moderatam hominéque Christiano dignam viam necessarias tractandi in spiritus mansuetudine opinionum differentias: vel apertam denig. ac publicam Fraternitatis professionem in Doctrinæ fundamentalibus capitibus, de quibus nulla inter partes existit controversia: ut impostorum re-

jectis quæstionibus inutilibus ac discordiæ fomentis, ædificationis mutuæ studiis per spiritus communionem sedulò incumbant Ecclesiæ utriusque & membra & Antistites.

Hoc autem fine Quæstiones istæ proponuntur variis, ut communi omnium piorum ac verè cœlestis Doctrinæ consultorum consensu, conscientiæ multorum fluctuantes atque hæsitantes perplexa dubitatione dirigantur ad concordiæ portum.

Petimus itaquē per viscera atque miserationes Domini nostri Jesu Christi, ut si qua est spiritus communio, si quod solatium Charitatis : Digneris, quisquis es, verbi Præco qui Deo temet dicasti ; quisquis es vir Pietatis sensu præditè, qui afflictissimæ matris Ecclesiæ ruinis affectus nobiscum ingemiscis ; quisquis denique es homo optime, id est, Christiane, qui Evangelium veritatis & pacis amas aut propagare studes : Digneris (inquam) si ullo unquam exarsisti erga Domum Dei zelo ; hoc saltem deflendo rerum statu, consilio salutari nobis adesse ; & lucem, quam Dei Spiritus in te accensam fratribus, ignorantiæ tenebris densaque afflictionum ac caliginosa tempestate obrutis prælucere voluit (lucem inquam illam) occultare ne velis : sed fideliter, diligenter ac sincerè radios illius ad nos occultis secretisque viis, quarum tibi ratio pateret, dirige. Sic efficies, ut gratiarum actiones exhibitæ à multis Deo, ad veritatis ejus misericordiæq; gloriam manifestò redundent : talentique tibi ad Ecclesiæ emolumentum commissi usus fructúsque in Domino non inanis, ac tibi ipsi in illa die glorioſus ac lucroſus apparcat,

Amen.

Li-

Liceat ergò judicium veſtrum tribus hiſce ſequentibus ſuper capitibus ſcrutari, ac fratribus, quicquid conſilii dederitis, communicare.

Quærimus primò de ipſo Opere Pacificationis. Secundò, de Mediis Modóque agendi. Tertiò, de controverſiæ particularibus objectis.

De ipſo Opere in Genere.

AN non in opere Pacificationis Symmyſtæ ſacri Miniſterii provocari & conſociari ad conſiliorum communicationem poſſint: & à quo & quomodo id legitimè, laudabiliter, ac cum fructu fieri poſsit & debeat?

Si id fieri poſsit ab aliquibus, quibus argumentis & ſuaſionum ſtimulis impelli debeant illi, quibus id muneris incumbit?

2. An ſpes ulla affulgeat hoc rerum lachrymabili ſtatu pacem inveniri poſſe ab iis, qui eam ſincero affectu quærunt inter Evangelicas Eccleſias?

Si de Pacis effectu deſperandum eſt inter Eccleſias, quidnam illud ſit, quod omnium piorum votis ita obſtat, ut removeri nequeat?

Si ſpes adhuc reliqua ulla eſt, quibus illa viis divinæque atq; humanæ prudentiæ rationibus ad optatum finem perducenda eſt?

3. An quicquam Eccleſiis Dei; turbatarum conſcientiarum ſolatio; ac animarum ſaluti, Evangelicæque veritatis propagationi, magis aut neceſſarium aut fructuoſum ſit hoc tempore; quàm hujusmodi concordiæ ſanctæ ſtudium: in quo ſalva diſſidentium conſcientia ac fraternitatis vinculo non rupto, per agnitæ veritatis profeſsionem liberam; liceat quibusdam in iis, quibus jactamur hodie (ſine fundamenti jactura) opinionum humanarum fluctibus ac ventis, diſſentire, ac diſſenſionem liberè profiteri ſine Schiſmate & ſine temerario zeli fervore; quo ad rigidas adverſus alios cenſuras impelluntur nonnulli?

4. Quid effectus unionis, piæque inter Eccleſias Evangelicas Pacis afferre boni Eccleſiis: quid Regnis ac Rebuspub. poſſet?

5. Quantum in Deum, in ejus Eccleſiam, in ſeipſos peccent non ſolùm illi, qui diſcordiarum zizaniam ſerunt & fovent: ſed illi, qui

cùm à Deo ad publicas in Ecclesia Curas vocati sint: hanc tamen Curarum præcipuam; hanc divinarum benedictionum erga omnes, hanc charitatis erga nos invicem scaturiginem: hanc denique in ædificio Dei proximam fundamento substructionem aut negligunt aut aversantur.

De Mediis agendique Modo.

QVibus Instrumentis utendum in negotio promovendo: utrum Ecclesiasticis, an Politicis, an utrisque?

Si utrisque, quidnam his, quidnam illis officii ratione incumbet? quomodo operas, & quid inter se partientur? quomodo & quid conjunctim agent?

II. An non in opere toto modus agendi in quærenda Pace momentum longè maximum habeat, ita ut nihil æquè in deliberationem venire debeat?

1. Si ita est, quid in agendi modo maximopere cavendum; quid enixè conandum?

2. An non ante omnia in agendi modo ratio præjudicatas tollendi opiniones sedulò accuratéque tenenda sit? & quænam illa esse poterit?

3. Vtrum via scientifica, an via charitatis; utrum disputationibus aut suasionibus; utrum per Intellectus an conscientiæ seu voluntatis convictionem procedendum sit; an utraque via potiùs?

4. Si utraque, utrum simul an seorsim? & qua prius, qua posterius? & quomodo utraque adhibenda?

5. Si Conscientiæ via potiùs quàm Scientiæ, id est, via Practica & Suasoria potiùs, quàm Theoretica & argumentativa; quibus rationibus maximè efficacibus ac suasionum stimulis aut evidentibus convictionum radiis, Conscientia quævis Pietatis divinique timoris aliquo saltem sensu prædita, vel redargui vel convinci possit temerarii sui zeli? vel impelli, instrui, & permoveri queat ad Moderationis, Patientiæ, Compassionis, Humilitatis, mutuæque Charitatis, Benignitatis ac Tolerantiæ affectus exercendos?

III. Si in agendi modo rei cardo non versetur, qua in re alia illum ponemus?

De Controversis Capitibus.

CVm duplex sit controversia, altera de Ceremoniis quibusdam, altera de Dogmatibus; quænam priùs componi possit; & utra majoris sit momenti?

II. De Rebus Adiaphoris optandum foret evidentem ex Apostoli Doctrina ad Roman. 14. & 1. Cor. 8. 9. 10. 11. desumptam explicationem esse: quæ ad particulares ætatis nostræ circumstantias applicari posset, ut scire contingeret spiritu mansuetis.

1. Quid sua natura sit Adiaphorum, quid non?

2. Quousque res Adiaphora urgeri possit ab uno, & rejici ab alio, vel non urgeri & non rejici?

3. Quibus Circumstantiis rerum indifferentium natura mutetur?

4. Quid propriè dicta superstitio sit, & quinam ejus sint gradus?

5. Quousque in fide robustus teneatur infirmos ferre ad ædificationem?

6. Quinam in fide robusti, quinam debiles censendi sint?

7. Quid de Ceremoniis inter nos & Lutheranos controversis censendum; scil. de Exorcismo, de Fractione Panis in S. Cœna, de Auriculari Confessione, de Altaribus, Imaginibus, linea veste, utrum sint res Adiaphoræ, nec ne?

8. An non ille, qui se Reformatæ professionis vocat Evangelicum seu Christianum: Si nulla alicubi alia Ecclesia ipsi pateat præterquam illa, quæ se vocat Lutheranam, teneatur se illi jungere: ejusque se membrum profiteri? & viceversa de Lutherano eadem est quæstio.

9. Si teneatur, quousque licet ipsi dissensum ab Ecclesia illa testari privatim vel publicè, & quousque non liceat?

10. Siquidem licet omnia semet omnibus facere, exemplo Apostoli, 1. Cor. 9. Quibus in rebus & casibus ac quomodo id fieri debeat?

III. De Doctrinæ Capitibus, quomodo illa publicè, quomodo privatim; quomodo in scriptis, quomodo pro concione tractari debeant ad ædificationem? hinc inquirere liceat,

1. Qua ratione clamosorum hominum contumeliosis calumniis occurrendum sit?

2. Qua via altercandi ac disputandi cacoēthes sanari possit?

3. Quid de Scholasticis disputationum methodis censendum, apud quos, quibus in rebus, & quomodo utiliter adhiberi possint?

4. An non in Doctrina veritatis asserenda tutius sit & utilius, rem controversam via Confirmationis per Theses & Antitheses tractare, in expositione proprii Dogmatis, quam via refutationis adversarii Dogma evertere?

5. Quomodo fundamentalia Doctrinæ ac Eccleſiaſticæ Diſciplinæ capita à non fundamentalibus diſtingui debeant?

6. An Capita Doctrinæ controverſa inter Evangelicos de Perſona Chriſti, de Præſentia & Manducatione corporis ejus in S. Cœna: de Gratia univerſali; ſint Fundamentalia necne, in iis rebus, in quibus controverſiæ cardo exiſtit?

7. An quilibet in quolibet fundamentali Doctrinæ capite error, errantem, à vera fide, ac proinde à mediis ſalutis efficacibus ſeparet?

8. An diſſenſio, quæ eſt inter Lutheranos & Reformatos ſit irreconciliabilis, nulloque reſpectu conſenſus iniri poſſit?

9. Quænam Doctrinæ atque Exhortationis capita ad ædificationem maximè ſint neceſſaria; ac quomodo illa pro Concione urgenda tractandaque? quidnam illa à minus utilibus capitibus diſtinguit? quæque in hiſce, ſi contingat opinionum diverſitas, latitudo permittenda ſit judiciorum ſalva charitate conſcientiaque diſſentientium?

10. Annon ex neglectu Curæ Paſtoralis, dum Doctoralibus omnes omni conatu Curis advigilant, fatali quadam neceſsitate, ad Schiſmata atque inextricabiles contentiones Eccleſiæ trahantur? ac quomodo hæc Cura ſuis circumſcribi limitibus; illa verò, apud quos vel interiit vel refrixit, excitari ac inſtaurari poſſit?

FINIS.

RE-

RESPONSIO AD PRÆCEDENtia Problemata.

Reverendi Fratres ac Domini in Chriſto Obſervandiſſimi.

PErvenerunt nuper ad manus meas, Problemata quædam de Pace inter Evangelicas Eccleſias concilianda: lætatus ſum vel ipſius tituli lectione: poſtquam verò obſecrationem illam perlegiſſem, quæ in fine Præfationis ſubjicitur, *per viſcera & miſerationes Ieſu chriſti*, injecta mihi fateor religio eſt; neque potui committere, ut non hanc ſymbolam meam (tanquam ſitulam ad commune incendium reſtinguendum) conferrem. Atque ut illa ipſa veſtigia, quæ in his Problematis impreſſa ſunt, ſequar,

1. De opere ipſo Pacificationis in genere ita cenſeo.

NIhil hoc Conſilio ſanctius aut pulchrius; adderem, nihil utilius, ſi utilitatem in rationem aliquam venire hæc tempora permitterent: ſed quod perinde eſt, aut aliquanto etiam amplius, nihil ſalutarius; nihil cum officio aut Miniſtri Evangelii; aut boni viri conjunctius. Atque ut à ſanctitate ſumam exordium: Principiò Deus ipſe, Deus pacis audit; cujus Filius, Author & Princeps ſalutis noſtræ, Princeps Pacis, Spiritus Sancti fructus, Pax. Tum filii Dei, filii Pacis. Eorum via, & inſtitutum, via pacis, ſapientia pura & pacifica; fructus in pace ſeritur pacificis. Quid igitur ad privatum cujusque officium poteſt eſſe Chriſtiano dignius, quàm ut ſit, quod audit, filius pacis, ut dignè Deo incedat cum omni manſuetudine, uno ſpiritu, una mente? Quid ad Eccleſiæ totius commune bonum pulchrius & jucundius, quàm habitare fratres etiam unâ? Habemus etiam expreſſum Dei mandatum: quod rectè inciſum eſt Commonitorii veſtri frontiſpicio, non modò ut pacem inter nos colamus, ſed, ſi fieri poſsit (certè quantum in nobis eſt) cum omnibus. Quid tu pius contrà quàm inter Chriſtianos, & quidem Reformatores (ſi Chriſto placet) vigere illa opera carnis, inimicitias, contentiones, æmulationes, iras rixas, diſſenſiones, ſectas, invidias? ſcilicet hoc eſt illud, quod prophetavit *Eſaias* de regno Chriſti: Lupus & Agnus paſcentur ſimul, & Leo & Bos *Eſa.11.6.7.*

comedent pariter, non nocebunt, neque occident in monte Sanctitatis meæ, ait Dominus. Testor ſpem noſtram in Ieſum Chriſtum: Objectum hoc mihi & exprobratum ab hoſtibus fidei Iudæis pro argumento, quaſi Chriſtus nondum venerit. Et ab Aſſeclis Curiæ Romanæ; quid aliud audimus ferè, quàm diſſenſiones noſtras inter nos? Hoc quoque prædictum (quod heu nimis verum experimur!) fore ut mordentes invicem ab invicem conſumamur. O ſpectaculum non hominibus modò piis, ſed & Angelis triſte & miſerandum, membra Chriſti ſe mutuo diſcerpere, dilaniare, detruncare! Sed reprimo me. Horum quidem vulnerum obligandi cura incumbit omnibus; præcipue tamen Miniſtris, qui dati ſunt in ædificationem Corporis Chriſti, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionem Filii Dei. Ita olim Epiſcopi, communicatis Conſiliis, fidei unitatem & pacem Eccleſiæ procurabant.

Qua de re videndi *Cent. Magdeburg. Cent. 4. p. 522.* & deinceps. Extant exempla apud *Cyprianum, Epiſt. 67. & 68.* Hoc officio illi opportunius fungi poſſunt, qui neutri ſeſe parti addixerant. Eos & Dei mandatum & amor Chriſti & muneris ſui obeundi ratio, & Eccleſiæ ædificatio ipſos vehementer incitare debet.

2. *Quæ ſpes ſit aliquid effici poſſe.*

GRaviſsimæ ſunt fratrum offenſiones, & Capitales imprimis, quæ ſunt de Religione, inimicitiæ. Nec mirum, videntur nimirum habere pietatis & zeli commendationem, ut quantò quisque eas acerbius exerceat, tantò ſe putet Deo gratiorem cultum exhibere. Sed tamen, nil deſperandum Chriſto Duce & Auſpice Chriſto. Fortior eſt, qui in nobis eſt, quàm qui in mundo. Deus Pacis conteret Satanam ſub pedibus noſtris. Inter omnia verò impedimenta, longè maximum ſuperbia & inſolentia quorundam, qui ſoli ſibi videntur ſapere. Tantummodo ex ſuperbia naſcitur contentio, *Prov. 13. 10.* Tum admiratio quorundam eximiorum Dei ſervorum: quæ ita minuenda videtur, ut exiſtimationem bene de Eccleſia meritorum non lædamus. Hoc eodem morbo laborârunt *Corinthii*, ut conſtat ex *1. Cor. 12. & 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. v.* unde ab Apoſtoli praxi conſilium & remedium petendum videtur. Iam quòd quæritur, quid boni adferre poſſit Pax vel Eccleſiis, vel Politiis? reſpondebit Pſaltes, Ibi Dominus præcipit benedictionem, vitam in ſeculum, robur accedet & firmitas. Rebuspublicis veram Religionem profitentibus: Eccleſiæ ædificabun-

Rom. 16.
Pſal. 133.
Deut. 8.
Act. 9, 31.

buntur ambulantes in timore Dei & consolatione S. Spiritus replebuntur. Quare inambulet sanè cœli ac terræ odium, qui tam sanctum & salutare inceptum, aut impedit, aut pro virili non promovet.

3. De mediis agendique modo.

ANte omnia recurrendum videtur ad auxilia superna orationibus publicè & privatim (& indicto, si Magistratui videbitur, jejunio) præteritorum venia postulanda, petendumque, ut deducat nostros in viam pacis, Deus Charitatis & Pacis. Et quoniam Regum ac Principum officium est non modò pacem in Republica, sed & Ecclesia procurare, juxta illud Propheticum: Erunt Reges nutritii tui, eorum quoque auxilia imploranda sunt in hujus Schismatis remedium. Extat præclarum exemplum Hezechiæ, 2. *chron.* 30. qui per celeres cursores reliquias decem Tribuum, ad verum Dei Cultum & Vnionem, cum Ecclesia (à qua divulsæ fuerant *Ieroboami* Schismate) invitabat. Atque ex quo tempore Principes, Christiani esse cœperunt, Ecclesiæ negotia ex illorum nutu per aliquot secula pependerunt, ut *Socrates* testatur. Et si quis rationem inire velit, reperiet plus Adjumenti ad Ecclesiæ Pacem & Reformationem attulisse authoritatem Principum, quàm studium Episcoporum. Exorandi sunt igitur pii Principes, ut legationibus aditus aperiant, ad Colloquium aliquod Theologorum ex utraque parte selectorum; quibus formulam Concordiæ inter Ecclesias Reformatas constituendi Cura demandetur. Hoc loco ex compacto utrinque curandum, ut deligantur homines modesti, mansueti, pacifici, non tumidi aut ambitiosi; maturi judicii; quique præter Scholasticas Exercitationes, rerum Ecclesiasticarum aliquem usum habent. Ab hujusmodi Collocutorum Electione successus totius negotii potissimùm pendebit. Quod ad modum attinet, procul dubio enitendum, ut ne quid habeat offensionis aut exasperationis. Itaque honorificis & amantissimis titulis partes se mutuo compellent. Nihil præjudicati adferatur; differantur nonnulla; quædam ne commemorentur quidem, donec spes sit obtineri posse, &c. Quoniam verò ad Pacem sinceram constituendam; & communia dogmata & corruptelæ communiter oppugnatæ plurimùm valere debent: Cogitandum, annon conveniat in hisce duobus priùs hærere, & penè habitare, in his consensum stabilire, antequam ad illa descendatur, in quibus discordes sententiæ futuræ sunt. Ad præjudicatas opiniones tollendas, ostendi poterit Reformatores primos optima mente incu-

buiſſe in hanc curam; ſed prudenter quædam ſuſtinuiſſe, quæ tum corrigere non poterant. In quibusdam, dum diſtorta corrigere conantur, in contrariam partem nonnulla, & fortaſſe nimis inflexiſſe; homines fuiſſe, in quibusdam labi potuiſſe. Experiundo Conſilia optimè judicari: Deum Opt. Maximum interdum humanis infirmitatibus, diſſenſionibus & exacerbatione bonorum abuti ad veritatis majorem propagationem, veluti in diſsidio *Pauli* & *Barnabæ*. Nimium altercando veritatem ſæpe amitti. Iam olim nonnullos è Patribus diſputationum æſtu abreptos incommodè quædam ſcripſiſſe, cùm tamen ſtudiis potiùs, quàm ſententiis diſſiderent. Hæc aut hujusmodi medicamenta conquirenda ſunt, quibus factionis tumor diſcuti poſsit.

In Controverſis Capitibus magnopere curandum, ut termini accuratè explicentur; ut quid ſit in confeſſo diligenter expendatur, oſtendere (ſi fieri poſsit) oppoſitionem non eſſe ad idem; partes orandæ, ut ne quid temerè aut rigidè pronuntient. Siquidem de quibusdam nullo modo convenire poſsit; videndum, annon imperari poſsit ſilentium de illis quæſtionibus in particulari; ut generalia & confeſſa publicè doceri ſufficiat.

Quod quæritur de via ſcientifica & charitatis, utrâ procedendum? Optimè *Marcus* Eremita, Cave ne unquam tentes rem difficilem per contentionem diſſolvere; ſed per ea, quæ lex ſpiritualis facienda mandat; nempe, per patientiam, & precationem, & ſpem unicam diſputationibus publicis parùm, aut nihil profici: Expertum eſt, cùm ſtudium victoriæ & pudor ſuccumbendi veritatis indagationem impediant, contentiones augeant. Contrà niſi convictâ conſcientiâ, fruſtrà ſuaſionibus agitur; itaque utraque via procedendum videtur, ſed ſuaſionibus publicè, & pro concione Apodeixi privatim & in ſcripto potiùs, quàm frequenti auditorio, ut habeat pars convicta reſipiſcendi locum. Zeli temerarii in fratribus condemnandis arguendi, loci inter alios hi ſunto. Nos cognoſcere ex parte & prophetare ex parte. Neque nobiſcum natam neque moriturum ſapientiam, ſpiritus Prophetarum ſubjiciendos Prophetis. Ante omnia ſectandam charitatem, cujus via excellentiſsima. Scitum eſt illud *Conſtantini* Magni, qui *Aceſio* nimis rigidè lapſos exagitanti; Erige tibi (inquit) ſcalam *Aceſi*, & ſolus aſcende ad Cœlum.

4. De Controversis Capitibus.

QVanquam in cæremoniis pietas sita non sit, paucissimæque à Christo & Apostolis institutæ in Scripturis commendentur, quoniam tamen nulla communitas consistere potest sine aliquibus cæremoniis, & est plebs earum tenacissima, ipsáque mutatio consuetudinis, quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat, non est earum cura negligenda; sed post doctrinam primo loco (si quid ego judico) constituam. Distinguendæ sunt Cæremoniæ. Sunt nimirum quædam, quæ toto terrarum orbe observantur; aliæ, quæ per loca & Regiones variantur. Habet nimirum unaquæque gens suas privatas, quas traditiones Apostolicas indigitat. Multum hoc loco tribuendum videtur judicio eorum, qui præsunt Ecclesiis, quid commodè mutari possit. Privatim verò tenenda est illa regula *Ambrosii*: Ad quam fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, aut quemquam tibi. Videatur de tota hac re *Augustinus*, *Epist.* 118. *Nicena* Synodus de observatione Paschæ regulam fixit, magno ut studio, ita successu; sed post disquisitionem de fide, de rebus Adiaphoris, videtur ex Apostoli doctrina ad *Rom.* 14. & 1. *Cor.* 8. sic satis evidenter constare, abstinendum ab earum usu, neque libertate aut scientia nostra fretis, fratres infirmiores offendendos. Quoties verò accedit authoritas superioris, utpote Magistratus, aut Ecclesiæ, alia videtur esse Ratio. Adiaphoron, ex vi verbi est, quod ad Pietatem 1
nihil interest: Res Adiaphora naturâ suâ urgeri potest ab iis, qui Au- 2
thoritate in Republica, aut Ecclesia pollent, prospectu ordinis, decori & unitatis.

Nec potest, ut videtur, sine temeritate, aut nota contentionis ab eo, qui subest, rejici, prætextu, quòd videatur indecora, aut ad ædificationem non facere.

Adiaphora non mutant naturam, accedente Superioris mandato, 3
sed usum habent vel necessarium, vel illicitum. Itidem cùm ab Idololatris usurpantur, usus eorum suspenditur, natura non mutatur. Superstitio videtur esse in Religione excessus quidam, sive in objecto 4
cultus, sive in mediis & modo, cujus defectus ex adverso est Atheismus.

Robustus in fide tenetur tolerare infirmos in omnibus & per 5
omnia ut nunquam liceat sui animi scientiâ, vel potestatis causâ aliquid facere, quo offendantur vel contristentur.

6. Robusti in fide sunt, qui scientiam habent & sensus exercitatos ad discernendum bonum vel malum: infirmi contrà ignari, vel nondum de sua libertate persuasi.

5. De Cæremoniis.

EXorcismus admodum vetusta est Cæremonia, & quæ palàm declarat potestatem, quam habet Satanas in filios Adæ, unde provenit, ut nonnunquam eos corporaliter obsessos teneat. Videatur hac de re *Chemnitius Tit.* de Baptismo, Sect. 4. Qui videtur satis commodè & pacificè loqui de hac Cæremonia. De fractione panis in S. Cœna dubitare non possumus, quin ita Christus ipse tradiderit, ita Apostoli usurpàrint, quoniam panes azymi lati, & fragiles, sibi formam habebant, ut eos, cùm cuique particulam distribuere vellent, non scinderent, sed frangerent, unde & toti actioni nomen inditum est, fractio panis, ut *Act.* 20. 7. sed cùm in eo sita non sit alimenti Analogia, quod scindatur panis vel frangatur, aut minori forma integer ore accipiatur, sed facultati nutriendi, frustrà de hoc ritu digladiantur; sicut & de tempore, si quis à cœna tantùm communicandum contenderet, & in Azymo. Si dederit Dominus, ut in aliis majoris momenti convenire possimus, de hac cæremonia post videbimus.

Auricularis confessio opinione & more Papistico non est quod sciam ab Ecclesiis *Lutheranorum* constabilita. Videatur *Chemnit. Exam. Part. 2. de Confess.* Sed absolutio pœnitentium pro Ministerio Reconciliationis à Deo impositi; id verò non est inter Adiaphora reputandum.

Altaria quæ dicuntur impropriè, sive ex saxo, sive ex ligno, mensæ sunt vero nomine: sicut & actio S. Cœnæ non aliter sacrificium, quàm commemoratio sacrificii in cruce semel peracti: Lignea olim fuisse & linteamine co-operta testis est *Optatus Milevitanus, Lib. 6.*

Imagines extra usum cultus, atque ut mera sunt monumenta rerum gestarum, vel adhibentur ornatus gratiâ, videntur Adiaphoræ. Ita lintea vestis, quæ Papatu antiquior est in usu Ecclesiasticio. Consociatio cum Christianis, sive in publico cultu, sive in privata conversatione, dummodo nihil aut profiteamur, aut faciamus contra conscientiam, omnino necessaria videtur, *Hebr.* 10. 25. Neque dissensum suum quisquam profiteri tenetur, nisi poscatur ex 1. *Petr.* 4. 15.

Quod de sensu quæritur illius loci, 1 *Cor.* 9. omnia qui dicit nihil excipit,

excipit, ſed tamen res ipſa reſtringi poſtulat: ut nihil admittatur peccati, nihil falſi profiteamur, captetur ſemper opportunitas inſtituendi, & rectiùs informandi aliter affectos. Summa, Quæ non ſunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, ubicunque inſtitui videmus, vel inſtituta cognoſcimus, non ſolùm non improbemus, ſed etiam laudando & imitando ſectemur, ſi aliquorum infirmitas non ita impedit, ut amplius detrimentum ſit, ſi enim eo modo impediat, ut majora ſtudiorum lucra ſperanda ſint, quàm Calumniatorum detrimenta metuenda, ſine dubitatione faciendum eſt. Hæc *Auguſt. Epiſt.* 119. *cap.* 28. & infra quòd aut inſtituitur præter conſuetudinem, ut quaſi obſervatio Sacramenti ſit, approbare non poſſum, etſi multa hujusmodi, propter nonnullarum vel ſanctarum vel turbulentarum perſonarum ſcandala devitanda, liberius imperare non audeo, *ibid. cap.* 19. Videantur ſequentia.

6. *De Doctrina Capitibus.*

QVod quæritur quomodo doctrinæ capita tractari debeant, & (nempe ſi rectè capio) ut pax non lædatur.

Reſpondeo, utile imprimis videtur fore, ut ſecundum celebre illud *Moſis*, ſecreta & arcana Deo relinquamus, revelata tantùm ad nos pertinere exiſtimemus. Tum ut non modo in re ipſa, ſed ne in rebus quidem & Phraſi à formula S. Scripturæ diſcedamus, ſive in Concionibus ſive in ſcriptis privatis, ut pro Concione conceptus & diſcurſus S. Sancti premantur potiùs, quàm adferantur à Concionante, ut privatim lectores ad verba ipſa & ſeriem Scripturarum penſitandam, cum humilitate & Charitate incitentur; & ſuper omnia cum frequenti illuminationis divinæ imploratione. Quod ad clamoſos Rabulas, ſiquidem nobiſcum in eadem Repub. vivunt, orandi ſunt Magiſtratus, ut talibus ſilentium imponant. 2. Viri graves, & qui Authoritate pollent apud Populum, excitandi ſunt, qui reprehendant hoc genus; & obteſtentur populum, ne talibus aures præbeant. Transferantur hujusmodi homines ad vitia popularia reprehenden-da, & inter cætera hanc ipſam ſuperbiam, ut nemini à nobis diſidere fas putemus. Quod ſi in aliena ditione vivant, non tam diſputationibus cum illis, quàm orationibus pro illis (ſicut & pro nobis) eſt agendum, diſputationum atque altercationum Cacoēthes, aliqua ex parte ſana-

ſanari poſſe videtur, ſi prohibeatur à Magiſtratu inter pocula ſuper hiſce quæſtionibus Religionis controverſis Sermones ſerere, & hoſpites quoties ejusmodi occaſio inciderit, tempeſtivè obviam eant, moneantque occaſionibus litium abſtinendum. Quarum loco introduci poteſt lectio alicujus partis S Hiſtoriæ aut aliorum S. Scripturæ locorum, qui ad mores pertinent, & Pſalmodia ex antiqua Eccleſiæ Praxi. Scholaſticæ diſputationes in Scholis neceſſariò adhibendæ videntur; ſed hîc quoque abſit omnis, non vehementia, ſed clamoſa importunitas, adeòque amarulentia & impudentia. Et componantur Theologiæ ſtudioſi ad gravitatem & modeſtiam. Res controverſæ variis modis rectè tractari poſſunt, & ſatis tutò adverſariorum dogmata everti, ſi modò diſputantes rem ipſam putent & mittant malè loqui. Verùm noſtullis controverſiis prorſus interdicere, bono pacis, tutiſsimum fore videtur. Fundamentalium dogmatum à non-fundamentalibus diſtinctio videtur originem habere à loco *Pauli*, 1. *Cor.* 3. 11. Vbi habetur Chriſtum Ieſum eſſe fundamentum, præter quod aliud poni non poteſt. Cùm termini ſunt Metaphorici, vix eſt, ut exactè explicari poſsint, niſi per quandam Analogiam. Vt quoniam fundamentum in ædificio primum eſt, ac licèt minimè conſpicuum, maximi tamen ſit momenti ad operis firmitatem; cui ſi quid non inſiſtit, mole ſua ruinam trahit. Itidem in Religione prima principia, & præcipua dogmata vocentur fundamenta.

Fundamentalia igitur dogmata à non-fundamentalibus non videntur commodius ſecerni poſſe, quàm ſymbolo. Vt nempe, quæ Eccleſia Chriſtiana omnium temporum ſufficere exiſtimavit, ad confeſſionem in communi fide faciendam, ea dicuntur eſſe fundamentalia; cætera ſecus: ſed principia iſta mole minima, poteſtate maxima ſunt; & fieri poteſt, ut dogma aliquod verbis ſymbolo non repugnet, quod tamen re ipſa totum ſymbolum ſubvertat. Videatur *Auguſt. lib. de peccato Orig. 1. cap. 23. & cont. Iul. lib. 1. cap. 2. & 6.*

Controverſa inter Reformatores doctrinæ capita ſi formaliter ſumantur, non adhibitis conſequentiarum fidiculis, fundamentalia non videntur: utcunque ad fundamenta pertinent, & in eo videtur eſſe præcipua partium culpa, quòd ſuam quæque opinionem, pro Articulo fidei haberi vult. Perſona Chriſti, decretum Dei, Præſentia & Manducatio corporis Chriſti in ſacra Cœna, Gratia, quâ ſervamur; ſunt ſanè loci fundamentales, ſed non continuò omnia, quæ circa hos, aut in his dogmata.

Videantur

Videantur quæ hac de re asserit *Iob. Fritbus* apud *Iob. Foxium* in *Martyrologio*, pulchrè si quid ego judico.

Non quivis error in fundamentali dogmate, sed ipsa subversio vel abnegatio fundamentalis dogmatis perniciosa est. Vbi in exterminium fidei corrupta sunt semina, ut ait *Tertullianus*.

Dissensio inter *Lutheranos*, & cæteros Reformatos cùm sit in terminis contradicentibus (ut utraque pars rectè sentiat) conciliari non potest. Sed non est desperandum modò fraternè colloqui & sese explicare, fortasse etiam aliquid corrigere in melius daretur, & nonnihil remittere de severitate pronunciandi: quin pax conciliari possit, indicto saltem de quibusdam articulis silentio, sublataque verborum acerbitate.

Quod quæritur, quænam doctrinæ & exhortationis capita, ad ædificationem maximè sint necessaria. Respondebit Apostolus, 1. *Tim.* 1. 15. quæ ad peccatores informandos ad resipiscentiam: & *Cap.* 4 6, 9, 11, 12. quæ ad spem in Deo vivo, ad Pietatem & usum Creaturarum cum gratiarum Actione & Oratione: Item *Cap.* 6. 4. quæ ad omnes ordines in suo quosque officio continendos: 2. *Tim.* 2. 3, 4, 14. quæ ad constantiam & patientiam, & spem futurorum bonorum. Sic, ad *Titum* 3. 8. 9. quæ excitant credentes, ut curent etiam bonis operibus præesse. Ex hisce & similibus permultis, constat illa doctrinæ capita maximè salutaria, quæ ad fidem & charitatem, & officium plus componunt. Extremum illud de causis dissensionum, diligentissima contemplatione dignum est. Equidem sic censeo ex defectu curæ Pastoralis, magnam partem harum dissensionum enatam esse. Atqui videndum ne hic defectus profundiores habeat radices.

Multas quisquilias & purgamenta ejecerant, ex area Dominica primi Reformatores: & certè in eo veterno, quo tum laborabat orbis Christianus, opus fuit non modò inclamare vehementer, sed penè inclementius dicere. Iam Magistri ex suis moribus fingunt discipulos. Ab hostibus etiam provocati contumeliis non abstinuimus, factique sumus in nos invicem morosiores. Mitto jam factiosam personarum admirationem, mitto fervidas & inconsultas Adolescentium conciones: Nam Populus veluti tibia est, utque inflatur, ita resonat. Sunt quibus nihil satis Reformatum videtur, & quicquid antiquum, Antichristianum. Ad hæc mala magna remedii pars esset (quæ optanda potiùs, quàm speranda videtur) Adolescentium

in Schola Theologica recta Educatio. Altera cura ordinandorum. Tertia, librorum imprimendorum severa censura. Quid si & impressorum? sed hæc cogitabunt, quos Deus tanti operis Ministros excitabit. Vnum addo quod ad pastoralem curam excitandam, & instaurandam pertinet. Cùm solenne sit quibusdam usus Doctrinæ quos appellant commemorare; consultius fortasse facturos, si istanon tam dicerent, quàm facerent: verbi gratia, non tantùm valere hanc aut illam Doctrinæ partem ad reprehensionem, exhortationem, consolationem, quàm hortarentur, reprehenderent, consolarentur. Nunc perinde faciunt, ac si quis ex Antidotario alicujus medicinæ facultatem, & vires enarret, cùm res poscat ægro medicinam propinari.

Hæc habui, Reverendi Fratres, & Domini in Christo observandi, quæ super Problematis vestris consultus, & penè jurejurando constrictus responderem. Quæ nolim tanquam decreta quædam & pronunciata haberi: fieri enim potest, ut mihi ipsi in nonnullis aliter aliàs videatur: sed habetis ex sincero corde opinionem meam; quam libenter meliori judicio, quàm quo ego sum, subjectam volo. Consilium quidem ipsum pacificationis adeò pium & Christianum est, ut omnes meos conatus; omnia consilia & cogitationes, vitamque adeò ipsam eò conferre (Deo quidem dante & adjuvante) non dubitem.

F I N I S.